

Kişisel Sağlık Verilerinin 6698 Sayılı Kanun Çerçevesinde Korunması

Protection Of Personal Health Data Within The Framework Of Law No. 6698

Murat ÖZDEMİR*, Metin YILMAZ**, Hakan KAYA***

* Milli Eğitim Bakanlığı/Atatürk İlkokulu Müdürlüğü Samsun-Türkiye ozdemirmurat1@hotmail.com, ORCID ID 0000-0002-4929-0075

** Milli Eğitim Bakanlığı/Güzelyurt İlk/Ortaokulu Müdürlüğü Samsun-Türkiye metinyilmaz@hotmail.com, ORCID ID 0000-0001-8528-5794

*** Milli Eğitim Bakanlığı/Turgut Tüfenk İlkokulu Müdürlüğü Samsun-Türkiye b.hakankaya@gmail.com, ORCID ID 0000-0003-1267-3686

Öz

Günümüz dünyasında bilişim teknolojilerinin gelişmesi ve iletişimin hızlanması bilgiye ulaşmayı ve paylaşmayı kolaylaştırmış, paylaşılan veriler fiziki ortamın çok ötesinde sanal dünya olarak adlandırılacak yeni bir dünya meydana getirmiştir. Sanal dünyada kullanılan her program, paylaşılan her kişisel veri yaşamı kolaylaştırmakla birlikte, beraberinde yeni sorunları da yaratmıştır. Veri paylaşım hızının ve paylaşılan veri miktarının artması, uluslararası ve ulusal toplumu kişisel verilerin korunması için tedbirler almaya zorlamıştır. Kişisel verilerin düzensiz şekilde kullanılması, ifşa edilmesi, yetkisiz ve tehlikeli yerlere ulaşması gibi kişilerin temel hak ve özgürlüklerine zarar verici faaliyetlerin önüne geçmek için ulusal ve uluslararası düzenlemeler gerekli hale gelmiştir.

Uluslararası toplumda oluşturulan ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin düzenlemelerin paralelinde ülkemizde de düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu yayımlanmış ve böylece kişisel verilerin Anayasal çerçevede temel hak ve özgürlük kapsamında korunması, kaydedilmesi, işlenmesi, paylaşılması gibi faaliyetler düzenlenmiştir.

“Kişisel Sağlık Verilerinin 6698 Sayılı Kanun Çerçevesinde Korunması” konulu bu çalışmada, kişisel veri kavramına genel anlamda değinilmiş, kişisel sağlık verilerinin neler olduğu, açık rıza kavramı, kişisel sağlık verileri işlenirken mahremiyet ilkesine ilişkin değerlendirmeler, sigortacılık sisteminde kişisel sağlık verilerinin işlenmesi, uluslararası sözleşmeler/belgeler ve ulusal düzenlemelere ve KVKK kararlarından örneklerle yer verilmiştir. Çalışma oluşturulurken bu alanda yazılmış makaleler, dergiler ve kitaplar, kişisel veriler ve kişisel sağlık verileriyle ilgili bilişim programları taranmıştır. Kanun metinleri, Cumhurbaşkanlığı Kararları ve Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri güncel konularla karşılaştırılarak incelenmiştir. Masabaşı çalışması, kütüphane araştırması yöntemleri kullanılmıştır.

Sonuç olarak; 6698 sayılı Kanunda kişisel veri türlerinden hassas veri olarak belirtilen Kişisel Sağlık Verileri işlenirken, ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelere uyulması zorunludur. Kişisel sağlık verisi işlenecek olan ilgili kişinin veri işleme faaliyetinin amacı, süresi gibi unsurlar belirtilerek aydınlatılması, bu faaliyetlerin açık rızasının alınarak yapılması, veri işleme faaliyetinin de belirlenen amaçlar doğrultusunda, ölçülülük ilkesine uyularak tamamlanması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: 6698 Sayılı Kanun, Kişisel Veri, Kişisel Sağlık Verileri, Mahremiyet, Sigortacılık Sistemi.

Abstract

In today's world, the development of information technologies and acceleration of communication have made it easier to access and share information , the shared data has created a new world that will be called the virtual world , far beyond the physical environment. Every program used in the virtual world , every shared personal data makes life easier , but also creates new problems. Data sharing speed and increase in the amount of shared data has forced the international and national community to take some precautions to protect personal data. National and international regulation has become necessary to prevent activities that harm the fundamentals rights and freedoms of individuals like irregular use, being disclosed and access to unauthorised and dangerous places of personal data.

In parallel with the regulations on the protection of personal data created in the international community , some regulations have also been made in our country . In this context the Law on the Protection of Personal Data No. 6698 was published and thus activities such as the protection , recording , processing and sharing of personal data within the scope of fundamental rights and freedoms within the constitutional framework.

In this study on the Protection of Personal Health Data within the framework of the Personal Data Protection Law Numbered 6698, the concept personal data is mentioned in general, what personal health data is, the concept of explicit consent, evaluations on the principle of privacy while processing personal health data, processing of personal health data in the insurance system, international agreements, documents and national regulations and examples from KVKK decisions are included. While creating the study, articles, journals and books, personal data and information programs related to personal health data were scanned. Law texts, Presidential Decrees and Presidential Decrees were examined by comparing them with current issues. Desk study and library research methods were used.

As a result, it is obligatory to comply with national and international legal regulations when processing Personal Health Data, which is specified as sensitive data among personal data types in the Law No.6698. It is necessary to inform the data subject whose personal health data will be processed by specifying the purpose and duration of the data processing activity, to carry out these activities by obtaining their explicit consent, and to complete the data processing activity in line with the determined purposes, in accordance with the principle of proportionality.

Keywords: Law No. 6698, Personal Data, Insurance System, Personal Health Data, Privacy.

Giriş

Bilim ve teknolojiadaki gelişmeler, yaşamın pek çok alanında hayatı kolaylaştıran, sağlık hizmetlerinde de hastalıkların teşhis ve tedavisine destek olan gelişmelere neden olmaktadır. Teknolojinin gelişmesi ve iletişim olanaklarının artmasıyla hasta bilgilerinin büyük veri olarak toplanıp analiz edilmesi de kolaylaşmıştır. Bunun genel olarak sağlığın korunmasıyla ilgili olumlu sonuçlar yaratması mümkün olduğu gibi hastaların mahremiyetinin korunmasında veya sağlık ve sigorta hizmetleri gibi geçmiş sağlık bilgilerinin önem taşıdığı alanlarda hizmet almasını zorlaştırması da mümkündür. Bilim ve teknolojiden yararlanmada bu tür ikilemlerle sıklıkla karşılaşmaktadır¹.

Devletlerin, çeşitli bireysel hak ve özgürlükleri kısıtlamak amacıyla kişisel verileri kullanmaları, şirketlerin ise kişisel verileri sahibinden izinsiz şekilde işlemeleri ve bunun ağır etkileriyle karşılaşılmasının bir sonucu olarak kişisel verilerin korunmasının önemi daha çok anlaşılmıştır. Ülkemizde de 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliğinde; “Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.” ifadesiyle kişisel verilerin korunması, sonrasında ise 2016 yılında yürürlüğe giren 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve bunu izleyen çeşitli yönetmeliklerle kişisel verilerin korunması ve paylaşılması kuralları belirlenmiştir.

Ülkemizde ve dünyada sağlık alanındaki kuruluşlar, kişiye ait sağlık bilgilerinin işlendiği ve korunduğu yerlerin başında gelmektedir. Kişiler sağlık istasyonlarında her muayene olduklarında bu veriler tekrar tekrar işlenmekte kullanılmakta ve güncellenmektedir. Kişisel sağlık verisi kapsamına giren unsurları genel bir ifadeyle belirtmek gerekirse; herhangi bir kişinin fiziksel ve ruhsal sağlığına ait verileri söyleyebiliriz. Kişi iyileşme ve kontrol aşamaları gereği her muayene ve tedavi sürecinde kendisine ait kişisel verileri idare ile paylaşmak zorundadır. Bahsedilen bu veriler bireyin sağlık ve cinsel durumuna ait olabileceği gibi sosyo-demografik özellikte de olabilir. Dijital dünyanın ve iletişime ait teknolojinin gelişmesiyle birlikte, kişisel sağlık verilerine ulaşılması ve işlenmesi de kolay hale gelmiştir. Bu işleme sürecinde yapılan kontrolsüz işlemler ve güvenlik açıkları aynı zamanda kişisel sağlık verilerinin ihlal edilmesine yol açmıştır. Hassas/özel nitelikli olan bu bilgilerin muhafaza edilmesi, Anayasa’da ve uluslararası sözleşmelerde temel hak olarak düzenlenmiştir. Bilişim teknolojilerinin gelişmesi ve buna paralel iletişimin hızlanmasıyla birlikte kişisel verilerin güvenliğinin sağlanması ve kontrolsüz alana kaymaması için idare tarafından bu verilerin güvenliğine ilişkin tedbirlerin alınması zorunlu hale gelmiştir. İdarenin veya veri sorumlularının işlediği kişisel verilerin korunmasında özensiz davranması, beraberinde hukuki sorumluluğu da getirecektir. (DURMUŞ, 2020)

Bu çalışmamızda Kişisel Sağlık Verilerinin İşlenmesinin Önemi, 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu çerçevesinde ele alınacaktır.

Kavramsal Çerçeve

“Kişisel Veri” nin tanımını yapmamız gerekirse; 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nun 3.maddesinde “Kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgiyi” şeklinde tanımlanmıştır. Bir başka tanımla Kişisel Veri; “Kişisel Verilerin Otomatik İşleme tabi Tutulması Karşısında Şahısların Korunmasına Dair 108 sayılı Sözleşme” ‘sinin 2.maddesinde; “Kimliği belirli veya belirlenebilir bir gerçek kişi (ilgili kişi) hakkındaki tüm bilgileri ifade eder.” şeklinde ifade edilmiştir. Genel öğretiye göre kişisel veri; bireyin şahsına, mesleğine ve ailesine ait özellikleri ortaya koyan, ilgili bireyin diğer bireylerden hangi niteliklerle ayrıldığını ve sahip olduğu özelliklerini gösteren her çeşit bilgi şeklinde tanımlanmaktadır. (ŞEN, 2009) Belli bir kimsenin adı, adresi, medeni hali, kimliği, doğum tarihi, uyruğu, inançları, kanaatleri, fiziksel özellikleri, etnik kökeni, mesleği, fotoğrafı, e-posta adresi, banka bilgileri, ikamet ettiği yer, banka kartı bilgileri, mezun olduğu işi, parasal durumu, sosyal medyadaki ve internet bloglarındaki mesajları, sağlık verileri, DNA, genetik ve biyometrik verileri, bireysel ve aile mahremiyetine ilişkin bilgiler, farklı kişiler ile gerçekleştirdiği görüş alışverişleri, alışveriş alışkanlıklarına ilişkin bilgiler kişisel veri kapsamında yer almaktadır. Nihayetinde kişisel veriden söz edebilmek için verinin gerçek kişiye ait olması ve aynı kişinin de belirli biri veya belirlenebilir biri olması gerekmektedir. (YÜKSEL, 2019) Kişilere ait bazı verilerin ortaya çıkması, tanınması, belirli veya ilgisiz kimselerin ellerine yasal olmayan yollardan geçmesi, en kötü ihtimalle kullanılması, verinin sahibinin çok zor durumda kalmasına, telafisi zor ve yıkıcı zararlara neden olabilmektedir. Bundan hareketle Anayasa ve bazı Uluslararası düzenlemelerle özel verilerin korunmasına çalışılmış ve bazı tedbirler ortaya konulmuştur. Bu tür veriler; özel nitelikli kişisel veriler, hassas veri, özel veri kategorisi gibi çeşitli isimlerle adlandırılmıştır. (ORAK, 2019)

KVKK’ ya göre hassas veri “Kişilerin ırkı, etnik kökeni, siyasi düşüncesi, felsefi inancı, dini, mezhebi veya diğer inançları, kılık ve kıyafeti, dernek, vakıf ya da sendika üyeliği, sağlığı, cinsel hayatı, ceza mahkûmiyeti ve güvenlik tedbirleriyle ilgili verileri ile biyometrik ve genetik verileri özel nitelikli kişisel veridir.” şekliyle tanımlanmıştır. Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü’nde; “İrk veya etnik köken, siyasi görüşler, dini veya felsefi inançlar ya da sendika üyeliğinin ifşa edildiği kişisel verilerin işlenmesi ve bir gerçek kişinin kimlik teşhisinin yapılması amacıyla genetik veriler ile biyometrik verilerin, sağlık ile ilgili verilerin veya bir gerçek kişinin cinsel yaşamı veya cinsel eğilimine ilişkin veriler”² (AVRUPA BİRLİĞİ, 2018) hassas

¹ Kişisel Sağlık Verileri Çalışma Grubu (2020), Covid-19 Önlemleri Kapsamında Sağlık Bakanlığı Tarafından Kullanılması İstenen Cep Telefonu Uygulamalarının Kişisel Verilerin Korunması Bağlamında Değerlendirilmesine İlişkin Rapor, S.1

² “Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü”, *Avrupa Birliği Resmî Gazetesi*. Madde 9

verilerden sayılmıştır. Kanunda özel nitelik içeren kişisel verilerin sayısı belirli sınırlar içinde tutulmuş olup bu sınır çeşitli yorumlarla genişletilemez. Kanun gereği özel nitelik içeren kişisel verilerin işlenmesi de yasak olup, eğer ilgili kişinin açık rızası varsa veya Kanun'da belirlenen sınırlı haller mevcutsa bu veriler işlenebilir. Hassas veriler işlenirken “minimumluk ilkesi” ne dikkat edilmelidir. (YÜKSEL, 2019)

Kişisel verilerin işlenmesinde görev alanlar veri sorumlusu ve veri işleyen olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunlar tüzel veya gerçek kişi olabilirler. Veri sorumlusu, 6698 sayılı kanuna göre; “kişisel verilerin işleme amaçlarını ve vasıtalarını belirleyen, veri kayıt sisteminin kurulmasından ve yönetilmesinden sorumlu olan gerçek veya tüzel kişiyi ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır. Veri sorumlusu görevindeki kişiler gerek gerçek kişi gerekse de tüzel kişilikler olabilir. Tüzel kişilikler arasında kamu kurum ve kuruluşları, limitet şirketleri, vakıflar, sağlık kuruluşları da olabilecektir. Veri işleme faaliyeti sırasında faaliyetin amacına yönelik neden ve nasıl yapılacağına cevabını verebilecek olan kişi veri sorumlularıdır. 6698 sayılı kanuna göre; veri sorumlusunun verdiği yetkiye ve talimatlara dayanarak ve veri sorumlusu adına kişisel verileri işleyen gerçek veya tüzel kişilere “veri işleyen” denir. Veri işleme işinin daha çok teknik kısımlarıyla ilgilenen veri işleyen dikkat etmesi gereken nokta veri sorumlusundan aldığı talimata göre veri işleme faaliyetini gerçekleştirmesidir. Örneğin; özel bir şirket, kendi topladığı verilerin saklanması için bulut hizmeti sunan bir hizmet sağlayıcıdan hizmet alabilir. Burada hizmet sağlayıcısı olan tüzel kişilik imzaladığı sözleşme çerçevesinde veri işleyen konumunda olup işin sadece teknik kısmıyla ilgilenir, kendisine verilen yetki çerçevesinde hareket ederek verileri saklar, kendisi için veri işleyemez. Eğer veri işleyen kendisine veri sorumlusu tarafından verilen yetki ve talimatların sınırlarının dışına çıkıp kendisi için veri işlemeye başlarsa, veri işleyen statüsünden ayrılıp veri sorumlusu statüsünde olacaktır. Veri işlenmesine ilişkin esas sorumlu “kimdir?” sorusunun cevabı “veri sorumlusu” olacaktır. Çünkü veri sorumlusu kişisel verilerin kaydedileceği veri kayıt sistemini kuran, yönetilmesinden sorumlu olan, kişisel verilerin işlenmesinin amaçlarını ve araçlarını belirleyen gerçek veya tüzel kişilerdir.

Bu kısımdan itibaren kişisel verilerin korunmasının ne anlama geldiğini kısaca anlatmaya çalışalım. Avrupa’da ve Dünya’da 18. ve 19. yüzyıllarda yaşanan Sanayi Devrimi ve sonrasında gelen makineleşmeyle beraber sanayinin güçlenmesi, iş gücünün ve makinelerin önemini arttırırken, 1945’lerden itibaren bilgisayarın hayatımıza girmesiyle ile bu güç yerini, işlenmiş veriye yani bilgiye bıraktı. İşlenmiş veri ile insanların düşünceleri, beklentileri, merakları, istekleri ortaya çıktı ve bu veriler pazarlamanın bir aracı haline geldi. Küresel ölçekte kurulan şirketler dijital dünyada boy gösterip kişilerin verilerine göre hareket etmeye ve kişilerin isteklerine göre yeni bir dünya oluşturmaya başladı. Sanal Dünya...

Günümüz sanal dünyasında, gerekse de gerçek dünyada kişisel verilerin yetkisiz ellere geçmesinin engellenmesi, kişisel veri sahiplerinin temel hak ve özgürlüklerinde sıkıntılar yaşamamasının önüne geçilmesi için devletler ölçeğinde belirli sınırlamaların getirilmesi lazımdır. İşte buradan hareketle kişisel verilerin korunması bir bakıma kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması anlamına da gelir. Bu korunmanın temin edilebilmesi için belirli kurallar yani yasal çerçeve içinde hareket edilmesi gerekir. Kişisel verilerin korunması temelde verilerin hepsinin veya bir bölümünün otomatik veya otomatik olmayan şekillerde işlenmesiyle ortaya çıkabilecek zararlardan kişiyi korumayı amaçlamaktadır. Bu korumaya ilişkin ilkelerde teknik önlemler, idari önlemler ve hukuki önlemler somut halde bulunur. Kişisel verilerin korunması; kişilere ait bilgilerin toplanması, kaydedilmesi, saklanması, aktarılması gibi veri işleme süreçlerinin hepsini kapsam içine alır ve bireylere kişisel bilgilerini kontrol etme imkânı tanır. Böylece veri sahibi kişisel verilerinin geleceğini bizzat belirleme ve müdahale etme hakkını kullanabilecek, böylece doğacak zararlardan kendini koruyabilecektir. Bu koruma aynı zamanda kişilik hak ve onurunu da korumaktır. (KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU, s. 17) Bu bağlamda ülkemizin ihtiyaçları, uluslararası sözleşmeler ve belgeler dikkate alınarak 6698 sayılı kanun hazırlanmıştır. 6698 sayılı kanunun amacı; gerçek ve tüzel kişilerin verileri işlerken uyacakları usul ve esaslar, yükümlülükleri, işleme şartlarını ve kişisel verilerin işlenmesi sürecinde kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması esaslarını düzenlemektir. Kişisel verilerin ve kişi mahremiyetinin korunması da bu kapsama dahildir. Kanun ile kişisel verilerin sınırsız şekilde toplanmasının, yetkisiz kişilere ifşasının, yayılmasının, amacının dışında ve kötü şekilde kullanılmasının ve bunun sonucunda kişilik haklarının ihlal edilmesinin önüne geçilmesini amaçlamaktadır. (KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU, s. 12)

Kişisel veri sahibinin açık rızasının aranması, kişisel verileri paylaşırken dikkat edilmesi gerekli en önemli noktalardan biridir. Açık rıza; ilgili kişinin yeterli şekilde bilgilendirildikten sonra kendi olumlu rızasıyla kişisel verilerinin işlenmesine özgürce onay vermesidir. Kişisel verilerin işlenmesi konusunda ilgili açık rızasını geri alabilir. Kişisel verilerin geleceğinin belirlenmesi hakkı ilgili kişiye aittir. Bu nedenle açık rıza vermek kişiye bağlı bir hak olduğundan daha önce verilen açık rıza geri alınabilir. (KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI KANUNU, 2016)

6698 Sayılı Kanun’un 11. maddesi çerçevesinde ilgili herkes, veri sorumlusuna başvurarak kendisiyle alakalı; kişisel verilerinin işlenip işlenmediğini, işlem yapılmışsa bunlara ait bilgi isteme, işlenen kişisel verilerin amacına uygun kullanılıp kullanılmadığını ve yurt dışında ve yurt içinde kişisel verileri aktarılmışsa aktarılan üçüncü kişileri öğrenme hakkına sahiptir. Yine kanunun 7.maddesi çerçevesinde kişisel verilerinin yanlış veya eksik işlenmiş olması durumunda düzeltilmesini, silinmesini veya yok edilmesini isteme hakkına sahiptir. Bu işlemlere ilişkin çalışmaların kişisel verilerinin aktarıldığı üçüncü kişilere bildirilmesini, işlenen verilerinin analiz edilmesiyle ortaya çıkacak kendi aleyhine bir sonuca itiraz etme, kişisel verilerinin kanuna aykırı şekilde işlenmesinden dolayı uğrayacağı zararın giderilmesini isteme haklarına sahiptir.

Ulusal ve Uluslararası Düzenlemelerde Kişisel Sağlık Verilerinin Korunmasına Dair Literatür Taramaları

Kişisel verilerin ve kişisel sağlık verilerinin paylaşımı konusunda ulusal ve uluslararası kaynaklara ve düzenlemelere konu anlatımı içinde yer vermeye devam edeceğiz. Şimdi bu kısımda kaynakların adlarına ve kısaca içeriklerine değinelim.

Ulusal Düzenlemeler

1982 Anayasa'sının "Özel hayatın gizliliği" başlıklı maddesinde; "Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir." hükmü yer almaktadır. Bu madde hükmüyle kişisel verilerin korunmasını talep etme, temel hak ve özgürlükler arasına dahil edilmiş, Anayasal bir güvenceye sahip olmuştur. Önceki konularda belirttiğimiz kişisel verilerin toplanması ve işlenmesi sürecinde dikkat edilmesi gerekli tüm ilkeler bu maddede belirtilmiştir. Kişinin korunması ve kişiliğinin geliştirilmesi, kişi hürriyeti ve güvenliği, maddi ve manevi varlığı ile alakalı maddeleri de kişisel verilerin korunmasıyla alakalı diğer düzenlemelerdir.

Türk Ceza Kanunu'nun 135. Maddesinde kişisel verilerin kaydedilmesi hususuna değinilmiştir. "Kişisel verilerin; kişilerin siyasi, felsefi veya dini görüşlerine, ırki kökenlerine; hukuka aykırı olarak ahlaki eğilimlerine, cinsel yaşamlarına, sağlık durumlarına veya sendikal bağlantılarına ilişkin olması" durumunda verilecek cezaları ifade etmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında kişisel sağlık verilerinin hukuka aykırı şekilde kaydedilmesi hususunda olması durumunda, cezanın artırılacağı hükmüne yer verilmiştir. Devamında 136.maddede ise kişisel verileri hukuka aykırı şekilde bir başkasına veren veya yayanlar hakkındaki ceza hükümleriyle kişisel verilerin güvenliğine değinilmiştir. 137.maddede kişisel verilerin nitelikli kişiler tarafından hukuksuz şekilde işlenmesinden doğacak cezayı, 138.maddede kişisel verileri zamanı geldiği halde süresi içinde yok etme yükümlülüğünü yerine getirmeyenlerin cezalarından bahsedilmiştir.139 ve 140. maddede ise, kişisel verilerle ilgili anılan suçların şikâyet olmadan resen soruşturulacağı ve tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunacağına değinilmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 75, 76, ve 77. Maddelerinde Şüpheli veya sanığın ve diğer kişiler bakımından beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması konularına değinilmiştir. Bu gibi durumlarda yasal yolla, ölçülülük ilkelerine uyarak elde edilen kişisel sağlık verilerinin nasıl kullanılacağı , saklanacağı veya nasıl yok edileceği madde 79 ve 80 de incelenecek bulgu, bilirkişiye ilgili kişinin adı ve soyadı, adresi, doğum tarihi bildirilmeksizin verildiğini , örnekler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarının kişisel veri niteliğinde olduğu, başka bir amaçla kullanılmayacağı; dosya içeriğini öğrenme yetkisine sahip bulunan kişiler tarafından bir başkasına verilemeyeceği ifade edilmiştir.

Türk Medeni Kanunu'nda kişisel verilerin korunması ile bireyin temel hak ve özgürlükleri arasındaki birlikteliğinden bahsedilmiştir. Türk Medeni Kanunu'nun 23.maddesinde kişinin hak ve özgürlüklerinden kısmen bile olsa vazgeçemeyeceği belirtilmiştir. Kanunu'nun 24. maddesinden hareketle kendisine ait kişisel sağlık verilerinin hukuka aykırı şekilde kaydedilemeyeceğini, kaydedilmesi için ilgili kişinin rızası, kamu yararı, kanunun verdiği yetki gibi kanuni gerekçelerin olması gerektiği çıkarımını yapabiliriz. Devamı 25.maddesinde ilgili kişini kendisine bu şekilde yapılan saldırılara karşı açabileceği davalar belirtilmiştir. (ORAK, 2019)

Uluslararası Düzenlemelerde Kişisel Sağlık Verileri

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "Özel ve Aile Hayatına Saygı" başlık 8.maddesinde göre kişilerin özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Kişinin aile hayatı ve özel hayatı mahremiyet alanıdır. Burada kişisel verilerin başka kimselerle paylaşılmayacağı ölçüde mahremiyete özel bilgiler olabilir. Bu kişisel verilere müdahale ancak yasanın öngördüğü durumlarda olabilir. Bu verilerin toplanması ve işlenmesi ancak yasayla mümkün olabilir.

İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi'nde herkesin, kendi sağlığıyla ilgili bilgiler bakımından, özel yaşamına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu, kendi sağlığı hakkında toplanmış herhangi bir bilgiyi öğrenme hakkına sahip olduğu ve bununla beraber, bireylerin, bilgilendirilmeme istekleri de gözetileceği belirtilmiştir.³

Hasta Haklarına İlişkin Avrupa Statüsü'nün altıncı Özel ve Gizlilik Hakkı maddesinde; "her birey kişisel bilgilerinin, sağlık durumu, yapılan teşhis ve tedavi konularında bilginin yanı sıra teşhis ve tedavi yapılırken veya özel ziyaretlerinin gizliliğinin muhafazası hususunda, gizli tutulmasını talep etme hakkına sahip olduğu, yine dördüncü maddesinde kendi sağlığı ile ilgili rıza (onay) hakkına sahip"⁴ olduğu belirtilmiştir.

Avrupa hasta haklarının geliştirilmesi bildirgesi olan Amsterdam Bildirgesi'nin dördüncü maddesinde Mahremiyet ve özel hayat bölümünde "hastanın sağlık durumu, tıbbi durumu, kimliği, tanısı, prognozu, tedavisi hakkındaki ve kişiye özel, diğer tüm bilgiler, ölümden sonra bile gizli olarak korunmasını"⁵ belirtmiştir.

³ <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/> adresinden İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesine bakılabilir.

⁴ https://ec.europa.eu/health/ph_overview/co_operation/mobility/docs/health_services_co108_en.pdf adresinden daha fazla bilgi edinilebilir

⁵ https://www.who.int/genomics/public/eu_declaration1994.pdf adresinden bakılabilir.

108 Sayılı Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin 5.,6.,7., maddelerinde otomatik işleme konu olan verilerin niteliği, yasal ve adil yoldan işlenmesi gerektiği, ölçülülük ilkesi gereği belirli bir amaç için kaydedilmesi gerektiği, kişinin irksal kökeni, siyasi düşünceleri, sağlık veya cinsel hayata ilişkin kişisel sağlık verileri vb. gibi verilerin otomatik işleme tabi tutulamayacağını, kaydedilen otomatik verilerin izinsiz olarak el değiştiremeyeceği belirtilmiştir.⁶

6698 sayılı Kanunun kabulünden hemen önce 95/46 sayılı Direktifte yer alan hükümlerin güncellenip çağdaşlaştırılması amacıyla AB Veri Koruma Reformu kapsamında GDPR-Genel Veri Koruma Tüzüğü hazırlanmış, Avrupa Parlamentosu tarafından kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir. Genel Veri Koruma Tüzüğü-GDPR ile özellikle yaptırımlar, sorumluluklar, kişi hakları ve veri koruma tedbirleri alanında kapsamlı ve sıkı düzenlemeler getirilmiştir. Tüzüğün 1.maddesinin 2.fıkrasında temel hak ve özgürlükler ile özellikle kişisel verilerin korunmasından bahsedilmiş, unutulma hakkının kanun ile tanımlanması, veri işleyenlerin artırılan sorumlulukları ve idari para cezalarına ilişkin yaptırımların artırılması gibi caydırıcılığın güçlendirilmesi veri taşınabilirliği gibi yaklaşımlar getirilmiştir. GDPR' de en önemli düzenlemelerden biri de veri ihlalleri karşısında öngörülen yaptırımlara ilişkin hükümlerdir. "Veri koruma kurallarına ilişkin ihlaller karşısında 95/46 sayılı Direktif" e göre çok daha ağır tazmin yaptırımları (200 milyon avro veya hizmet sağlayıcının küresel gelirinin yüzde dördü gibi önemli miktarlar) öngörülmektedir." (AKINCI, 2017) 6698 sayılı Kanun'da ise söz konusu idari para cezalarının sınırları 5 bin Türk lirası ile 1 milyon Türk lirası arasında belirtilmiştir. Bu manada Türkiye'de idari para cezası sınırlarının daha düşük olduğu söylenebilir.

Kişisel Sağlık Verisinin Kapsamı Ve Elde Edilen Bulgular

Yöntem ve Tespitler

Bu çalışmada bulgular elde edilirken ilgili alanda yazılmış kitap, dergi ve makaleler taranmıştır. Kaynak araştırması ve doğrulaması yapılmıştır. Elde edilen bulgular kanun metinleriyle karşılaştırılmıştır. Avrupa'da bu konularda verilmiş resmi AİHM kararları incelenmiştir. Kütüphane araştırması ve masa başı çalışması yapılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar ışığında günümüzde yaşanan salgına değinilmiş, salgın ile alakalı tüm gelişmeler sosyal medya, çeşitli cep telefonu uygulamaları ile ilgili incelemeler yapılmıştır.

İlgili bir kişinin fiziksel ve ruhsal sağlığı ile ilgili bütün veriler, ilgili kişiye sunulan sağlık/tedavi hizmetleri ile bunlara ilişkin bilgilere kişisel sağlık verisi adı verilir. Örneğin ilgili kişinin geçirmiş olduğu hastalıklar, tedavi süreci aşamaları ve kullandığı ilaçlar, kendisine yapılan tahlillerin sonuçları gibi veriler kişisel sağlık verisidir. 6698 sayılı Kanun'un 6.maddesinde de belirtildiği üzere kişisel sağlık verileri özel nitelikli kişisel veri olup, ilgili kişinin açık rızası olmadan işlenmesi yasaktır. Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün 4. maddesinin 15. Fıkrasında ise, "Sağlıkla ilgili veri", "Sağlık hizmetlerinin sağlanması da dâhil olmak üzere bir gerçek kişinin sağlık durumuyla ilgili bilgilerin açıklandığı, söz konusu gerçek kişinin fiziksel veya ruhsal sağlığına ilişkin kişisel veriler" şeklinde tanımlanmıştır.⁷ 6698 sayılı Kanun'un 5.maddesinde kişisel verilerin işleme şartları belirtilmiş, 6.maddede ise özel nitelikli kişisel verilerin işleme şartları belirtilmiştir. Kişisel sağlık verileri özel nitelikli kişisel verilere dahil olup işlenmesi için ilgili kişinin açık rızası aranmaktadır. Sağlık ve cinsel hayata ait kişisel verilerin dışındaki veriler kanunun öngördüğü hallerde işlenebileceği, sağlık ve cinsel hayata ait veriler ancak tıbbi teşhis ve tedavi süreci, bakım hizmetleri, koruyucu hekimlik, kamu sağlığının korunması, sağlık hizmetlerinin finansmanının planlaması ve yönetimi amacıyla yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından ilgili kişinin açık rızası olmadan işlenebileceği belirtilmiştir. Kanunun 6.maddesinin 4.fıkrasında, özel nitelikli kişisel verilerin işlenmesi sürecinde yeterli önlemlerin alınması hususu da ifade edilmiştir.

Özel nitelikli veri olan kişisel sağlık verisi, Sağlık Bakanlığı tarafından "kimliği belirli ya da belirlenebilir gerçek kişinin fiziksel ve ruhsal sağlığına ilişkin her türlü bilgi ile kişiye sunulan sağlık hizmetleriyle ilgili bilgileri" olarak tanımlanmıştır. 6698 sayılı Kanunda kişisel verilerin tanımının unsurları daha geniş kapsamlı ifade edilmiştir. Kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgiyi tanımlayan kişisel verilerin unsurları, nelerin kişisel veri kabul edileceğinin sınırları yasal düzenlemede sayılmamıştır. Kanunda belirtilen kişisel veri tanımına uyan her türlü veri kişisel veri sayılabilir. Bundan hareketle ilgili kişinin sağlık durumuna ilişkin tanı maksatlı tetkikler, konsültasyonlar, belirtiler ve muayeneler, tedavi maksadıyla alınan avuç içi damar haritası, parmak izi, retina, iştme testine ait veriler, yüz ölçümleri vb. kişisel sağlık verileri kapsamında değerlendirilebilir. (DURMUŞ, 2020) Öte yandan Kanunun 28. maddesinde kişisel verilerin işlenmesinin istisnaları belirtilmiştir. Kanun ile yetki verilmiş kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen koruyucu, önleyici ve istihbari çalışmalar, kamu güvenliğini, düzenini ve ekonomik güvenliği, milli savunmayı ve milli güvenliği sağlamaya yönelik faaliyetler kapsamında kişisel verilerin işlenmesinde kanun hükümlerinin uygulanamayacağı ifade edilmiştir. Bu manada kişisel sağlık verilerinin ilgili maddede belirtilen istisnaları taşıması halinde, örneğin; ülkemizde ve dünyada devam eden covid19 salgını nedeniyle anonim hale getirilmiş istatistiksel çalışmalar ve gerekli önlemlerin alınması amacıyla Sağlık Bakanlığı ve madde kapsamındaki kurum ve kuruluşlar tarafından işlenmesinde bir engel bulunmamaktadır.

⁶<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2016/03/29/KisiselVerilerinOtomatikIslemeTabiTutulmasiKarsisindaBireylerinKorunmasiSozlesmesi.pdf> adresinden daha fazla bilgi edinilebilir.

⁷ <https://www.kisiselverilerinkorunmasi.org/wp-content/uploads/2017/09/GDPR-T%C3%BCrk%C3%A7e-%C3%87eviri-AB-Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf> adresinden daha fazla bilgi edinilebilir.

Kişisel Sağlık Verileri ve Mahremiyet

Türk Dil Kurumuna göre “Açıklanmaması gereken veya paylaşılması için kişinin ya da vasisinin iznini gerektiren kişiye ait veri, bilgi, kişiye özel olan, gizlilik.” olarak açıklanan mahremiyet, kişinin özel yaşamına ilişkin bilgilerin kendisi tarafından uygun görülenlerin dışındaki kimselerin görmesinden uzak tutmasıdır. Mahremiyet ile kişi kendine özel bilgilerin güvenliğini sağlamış, buradan doğan güvenle özgür şekilde hareket etmeye başlamıştır. (İZGİ, 2014)

Kişisel sağlık verileri kapsamında mahremiyet; açıklamak zorunda olduğu tedavisi, hastalığı, tetkikleri ile ilgili bilgilerinin, toplumun diğer tüm bireylerinin bilgisinden saklamak istediği özel alanını ifade etmektedir. Hastalara kişisel sağlık bilgileri konusunda mahremiyet alanı yaratılması ve bu alanın korunması, hastanın kişisel sağlık verilerinin bir başkası tarafından bilinemeyeceğini ve sonuç olarak hasta ile hekim arasında karşılıklı güveni sağlar.

Hasta Hakları ve Kişisel Sağlık Verilerinin Paylaşımı

Ülkemizde ki hasta haklarını, uluslararası sözleşmelerde/belgelerde ve Anayasa’da kabul edildiği şekilde sağlık hizmeti alanında somut olarak gösterebilmek, herkesin sağlık hizmeti sunan bütün kurum ve kuruluşlarda, sağlık hizmeti verilen hallerde, insan onuruna ve temel hak ve özgürlüklerine yakışır şekilde hasta haklarından faydalanabilmesini sağlamak, gerektiğinde hukuki koruma yollarından faydalanabilmesine ve hak ihlallerinden korunabilmesi için gerekli usul ve esasları düzenlenmek amacıyla “Hasta Hakları Yönetmeliği” hazırlanmıştır. İlgili yönetmelikte hasta, mevzuatın öngördüğü usul ve esaslar adalet ve hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde; koruyucu sağlık hizmetleri ve sağlık yaşamının teşvik edilmesi de dahil olmak üzere kendi ihtiyaçlarına uygun tedavi hizmetinden yararlanabilir, kendisine sağlık hizmeti sunacak hekimleri ve personeli serbestçe seçebilir, görev unvanları ve kimlikleri ile ilgili bilgi edinebilir, başka tabiplerin konsültasyonlarını isteyebilir. Tedavi göreceği kurumu değiştirebilir ve seçtiği sağlık kuruluşunda verilen sağlık hizmetlerinden faydalanabilir. İlgili kişi kendisine sunulacak tedavi hizmetleri ile ilgili bilgi alma vb. haklara sahiptir. Hasta Hakları Yönetmeliği’nin hasta; 20, 21, 23. maddelerinde belirtilen kişisel sağlık durumu ile ilgili verilerin paylaşılmasını, mahremiyetine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Hastanın kişisel sağlık verilerinin paylaşılmasında kanunlarda belirtilen durumlar hariç olmak üzere hastanın mahremiyetine saygı gösterilmesi esastır.

6698 sayılı Kanun gereği kişisel sağlık verilerinin ve diğer kişisel verilerin işlenmesinde kanunun gereklerine uygun hareket edilmesi, veri sorumlusu ve veri işleyenlerin veri güvenliğine yönelik idari ve teknik önlemleri alması çok önemlidir. Veri sorumluları ve veri işleyenlerin, ilgili kişilerin kişisel verilerinin hukuka uygun şekilde güvenliğini sağlamaları gerekmektedir. Kişisel sağlık verisi gibi hassas nitelikteki verilerin işlenmesi sırasında gerekli tedbirlerin alınması, ilgili kişinin kişisel verilerinin güvenliğinin sağlanmasıyla zarar görmesinin önüne geçilmesini temin edecektir. Bu aynı zamanda hastanın temel hak ve özgürlüklerine ve mahremiyet ilkesine de uygundur. Veri sorumlusu, kişisel verilere hukuka aykırı şekilde ulaşılmasını ve işlenmesini önlemek ve bunun için gerekli idari ve teknik önlemleri almakla yükümlüdür. Veri sorumlusu kişisel verilerin muhafazasından, kurum ve kuruluşunda ilgili kanun hükümlerinin uygulanması amacıyla gerekli denetim ve tedbirleri yapmak ve yaptırmaktan sorumludur. Öğrendiği kişisel verileri kanun hükümleri gereği başkalarına açıklayamaz ve amacının dışında işleyemez. Veri sorumlusunun görevi sona erdikten sonra da kişisel verileri açıklayamaz. “Veri sorumlusu için düzenlenen sır saklama yükümlülüğü kanunda veri işleyenler için de geçerlidir.” (KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KORUMU, 2018)

Kişisel sağlık verilerinin usulsüz/hukuksuz kullanımını ilişkin bir olay İstanbul’da yaşanmış, kadın hasta kendisine tedavi amaçlı iğne yapan erkek hemşirenin telefon mesajıyla taciz edildiğini sosyal medyadan duyurmuş ve olay yargıya intikal etmiştir. Olayın özünde tedaviyi gerçekleştiren erkek hemşirenin, kadın hastanın kişisel sağlık verilerinin kayıtlı olduğu sistemden telefon numarasına ulaştığı ve kendisine mesaj attığı iddiasıdır. Kadın hasta; kovid19 nedeniyle maskeli olduğunu, yüzünün görünmediğini, yanında annesi olduğu halde iğne yaptırdığını, iğne yapan erkek hemşirenin kendisinin telefon bilgilerine ulaştığını, yüzünü bile maske nedeniyle görmediği bir hastanın telefonuna mesaj atarak taciz ettiğini iddia etmiştir. Buradan hareketle hastaların kişisel verilerinin kayıtlı bulunduğu sistemlerin korunması, veri sorumlularının olumsuz olay yaşanmaması için gerekli tedbirleri alması ve hasta mahremiyetinin korunmasının önemi ortaya çıkmıştır. İstanbul’da yaşanan bu olay kişisel sağlık verilerinin korunmasına ve hasta mahremiyetine ilişkin örnek olarak değerlendirilebilir.

6698 Sayılı Kanun Kapsamında Kişisel Sağlık Verilerinin İşlenmesine İlişkin Temel İlkeler

Kişisel Verileri Koruma Kanunu’nun 4.maddesinde Genel İlkeler başlığında kişisel sağlık verileri işlenirken uyulması zorunlu ilkelere bahsedilmiştir. Bu ilkelere göre kişisel sağlık verileri işlenirken; hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olmalı, doğru ve gerektiğinde güncel olmalıdır. Kişisel sağlık verileri sadece belirli, açık ve meşru amaçlar için işlenmeli ve işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olmalı, amacı dışında veriler işlenmemelidir. Kişisel veri hangi amaç için işlenmişse o amacın gerçekleşmesine müteakip süre sonunda mevzuatta belirtilen hususlar çerçevesinde silinmeli veya anonim hale getirilmeli veya yok edilmelidir.

Şimdi bahse konu olan ilkeleri başlıklar halinde açıklayalım.

- **Hukuka ve Dürüstlük Kurallarına Uygun Olma**

Dürüstlük ve hukuka uygunluk, ilgili kişinin verileri işlenirken dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan biridir. Kişisel sağlık verileri işlenirken ve süreç sonunda hukuka ve dürüstlük ilkelerine bağlı şekilde hareket edilmemesinin neticesi, veri sahibinin

zarar göreceği bir sonuca gidebilir. Veri sorumlusu verilerin işleme sürecinde ilgili kişinin çıkarlarını ve makul beklentilerini gözetmek zorundadır. İşleme sürecinde şeffaf olmalı, veri sahibini bilgilendirme ve uyarı sorumluluklarını yerine getirmelidir.

Kanunda açık şekilde ifade edilmiş olan hukuka ve dürüstlük kuralına uygun olma, içeriği bakımından diğer ilkelerle iç içe geçmiş ve kapsayıcı bir hal almıştır. Bununla beraber hukuka uygunluk evrensel hukuk normlarına ve hukuk ilkelerine de uygunluğu ifade eder. Kanuna aykırı bir uygulama aynı zamanda hukuka aykırılığı da ifade eder.

Dürüstlük kelimesini özünde ve sözünde bir olma, gerçeği saklama ya da su katılmamış berraklık (EMRE, 2020) olarak ifade edebiliriz. Medeni Kanunu'nun 2.maddesinde ifade edilen dürüstlük kuralı, bir hakkın bir görevin kötüye kullanılmamasıdır. Kişisel veriler bakımından da veriler işlenirken hukuk normlarının ihlal edilmemesidir. Her somut olaya göre objektif bir kişiden beklenecek davranışlar dürüstlük kuralının sınırlarını belirler. Sübjektif durumlar göz önüne alınmaz.

Dürüstlük kuralı, kişisel verilerin işlenmesi açısından incelenecek olursa, veri işleme sürecinde kişilerin, hukuk kurallarına uygun şekilde amacına uygun olarak en az veri işlemleri ve verisi işlenen kişinin öngöremeyeceği şekilde hareket etmemeleridir. Veri sorumlularının veri sahibinin çıkarlarını ve makul beklentilerini göz önüne almaları, dürüstlük kuralının gereğidir. Herhangi bir yasal dayanak olmadan kişinin mahremiyetini, onurunu ihlal edecek şekilde veri işlenmesi, bu ilkeye aykırı olacaktır.

Dürüstlük kuralı kişisel verileri korumanın diğer ilkeleri ile somutlaşmıştır. Kişisel verilerin işlenmesi süreci kişilerin temel hak ve özgürlüğüne bir anlamda müdahale anlamına gelir ve bu müdahalenin hukuka uygun ve dürüst olarak kabul edilebilmesi ancak Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına ilişkin düzenlemelerine uygun olmasıyla gerçekleşir. Bu düzenlemelere uygun olması zorunludur. Kişisel verilerin işleme sürecinin hukuka uygun olmasından kastedilen bir başka manasıyla tüm hukuk sistemine uygun olmasıdır. (KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU)

- **Doğru ve Gerekliğinde Güncel Olma**

Kişisel verilerin doğru ve gerektiğinde veri sorumluları tarafından güncel tutulması gereklidir. Kişisel veriler işlenirken ilgili kişinin verdiği bilgilerde yanlışlık veya düzeltme gereken unsurlar olabilir. Bu hatalı veriler/bilgiler veri sorumlusu tarafından işlenip yasal sınırlar çerçevesinde kullanılırken, ilgisi olmayan kişilere veri sahibiyle ilgili bilgiler gidebilir. Örneğin; veri sahibinin yanlış e-posta adresi bildirim sonucunda hesap ekstrelerinin ilgisiz başka kişilerin eline geçmesi. Buna benzer ya da telafi edilemeyecek durumların yaşanmaması için, veri sorumlusu çeşitli işlemler yapmadan önce veri sahibine ait kişisel verilerin doğruluğunu ve güncelliğini sağlamalıdır. İşlem tesis etmeden önce ilgili kişinin bilgilerini teyit etmelidir. Örneğin kredi vermeden ya da kargolama işlemi yapmadan önce e-posta teyit işlemi, telefon ve adres kontrol doğrulama işlemlerini yapmalıdır. Kişisel verilerin bu şekilde doğru ve güncel tutulması veri sorumlusunun çıkarına uygun olduğu gibi temel hak ve özgürlüklerin korunması bakımından da önemlidir. “Kişisel verilerin doğru ve gerektiğinde güncel olmasının sağlanması noktasında aktif özen yükümlülüğü; veri sorumlusu eğer bu verilere dayalı olarak ilgili kişiyle ilgili bir sonuç ortaya koyuyor ise geçerlidir (örneğin kredi verme işlemleri)”. İlgili kişinin her zaman kişisel verilerinin düzeltilmesini talep etme hakkı mevcuttur ve kanunla uyumludur. Veri sorumlusu kişisel bilgilerin doğru ve güncel olmasını temin edecek yolları açık tutmalıdır.

- **Belirli, Açık ve Meşru Amaçlar İçin İşlenme**

Kişisel veriler işlenirken işlenme amaçlarının belirli, meşru ve açık olması gerekir. Veri sorumlusu ilgili kişinin verilerini hangi amaç için işleyecekse onu önceden belirlemelidir. Bir amaç belirlenmeden veya çok genel kapsamlı bir amaç için veri toplanması, bu ilkenin ihlali anlamına gelecektir. Kişisel veriler toplanırken sadece amaca yönelik veri işleme yetersiz olmaktadır. İlgili kişinin verilerinin hangi amaçlar için toplandığı açık bir şekilde belirtilmeli ve tereddüte yer verilmemelidir. Diğer bir deyişle veri sorumlusu şeffaf olmalıdır. Veri sahibi amaçları anlayabilmelidir. Veriler işlenirken esas ilkelerden biri de meşruluk yani kanuna uygun olma ilkesidir. Kişisel verilerin işlenme şartları 6698 sayılı kanunun ilgili 5. ve 6. Maddelerinde belirtilmiştir. Bu nedenlerle veriler toplanırken ve işlenirken aydınlatma ve açık rızaya uygun şekilde olmasına dikkat edilmeli, açık, meşru ve belirli hedefler için çalışılması ve dürüstlük ilkesine azami uyulması gerekmektedir. Veri sorumlusu verileri işlerken ilgili kişiye belirttikleri amaçlar dışında veri işlerse, yaptıkları fiilden sorumlu olacakları açıktır.

- **İşlendikleri Amaçla Bağlantılı, Sınırlı ve Ölçülü Olma**

Kişisel verilerin işleme sürecinde, veri işleme faaliyetleri amaçla bağlantılı olmalı ve ölçülülük ilkesine dikkat edilmelidir. Gereğinden fazla kişisel veri işlemekten kaçınılmalıdır.

Kişisel verilerin işlendikleri amaçla bağlantılı olması, sınırlı ve ölçülü olması konusu oldukça hassastır ve birçok yönden dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Örneğin; salgınla ilgili Avrupa Birliği ülkelerinde de yaşananlar açısından “Avrupa Veri Koruma Kurulu” (EDPB) 19 Mart 2020 yayınladığı açıklamada salgın dönemlerinde kişisel verilerin işlenmesinde genel hukuk ilkelerine uyulmasını ve yapılan çalışmaların geri döndürülemez olmaması gerektiğini belirtmektedir. EDPB, telekomünikasyon konum verilerinin işlenmesinde ise amaç dikkate alınarak mümkün olduğunca en az verinin toplanmasını ve verilerin anonim hale getirilerek (bireylerin yeniden tanımlanamayacak şekilde) veya kişilerin rızası alınarak kullanılabilmesini söylemektedir. Bu kapsamda Sağlık Bakanlığının örneğin Covid-19 açısından internet ve mobil uygulamaları, kişisel veri ve özellikle de kişisel sağlık verileri üzerinden değerlendirilecektir. (KİŞİSEL SAĞLIK VERİLERİ ÇALIŞMA GRUBU, 2020) Kişisel sağlık verilerinin toplanmasında ve işlenmesinde kullanılan uygulamaların/programların ölçülülük ilkesinde sınırlı ve amaca uygun işlenmesi, kullanılacaksa anonim hale getirilip kullanılması hukuka uygun olacaktır.

- **İlgili Mevzuatta Öngörülen veya İşlendikleri Amaç İçin Gerekli Olan Süre Kadar Muhafaza Edilmesi**

Kişisel veriler “amaçlı sınırlılık ilkesi” gereğince işlendikleri amaca uygun olarak gerekli süre kadar saklanabilirler. Bu konuda veri sorumlusu teknik ve idari tedbirleri sağlamakla görevlidir. 6698 sayılı Kanunun “Veri Güvenliğine İlişkin Yükümlülükler” başlığında belirtildiği üzere “veri sorumlusu; kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesini önlemek, kişisel verilere hukuka aykırı olarak erişilmesini önlemek ve kişisel verilerin muhafazasını sağlamak amacıyla uygun güvenlik düzeyini temin etmeye yönelik gerekli her türlü teknik ve idari tedbirleri almak zorundadır.” (KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI KANUNU, 2016)

HES Kodu ve Kişisel Sağlık Verilerin Paylaşımı

Dünya genelinde 2020 yılında başlayan Kovid 19 virüsünden kaynaklı salgın 2021 yılında da devam etmekte ve insan yaşamını tehdit etmektedir. Salgın nedeniyle dünya genelinde hayatını kaybedenlerin sayısı milyonlar ile ifade edilirken, geçen süre içerisinde ülkemizde hayatını kaybeden insanımızın sayısının Sağlık Bakanlığı’nın resmi verilerine göre 50 bine yaklaştığı, genel vaka sayısının milyonlarla ifade edildiği görülmektedir.⁸ Virüsün bulaşıcılığının yüksek olması, toplu yaşam birlikteliğini tehlikeli bir hale getirmiştir. Salgının genel seyri, Sağlık Bakanlığı ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını önlem almaya itmiş, virüsün yayılma oranının en aza indirilmesi için insanların aynı ortam içinde fazla bir süre bulunmalarını istenmiş, gerek vaka sayısının tespiti, gerekse de çeşitli tedavi/önlem süreçlerinin yürütülmesi ve denetimi amacıyla “Hayat Eve Sığar” mobil uygulaması ve “HES kodu” uygulaması başlatılmıştır. Bu uygulamayla kişisel sağlık verileri işlenmiş, herkese telefonlardaki mobil uygulamayla oluşturabilecekleri HES kodu verilmiştir. HES kodu, ilgili kişinin kişisel sağlık verilerinin işlendiği bir kod olup, toplu kullanım ve toplu taşıma gibi yerlerde virüsün bulaşma riskini en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Kovid 19 hastası kişilerin sağlık verilerinden hareketle, bu kodun çeşitli ağ tabanlı sorgulamalarıyla hasta kişilerin tespiti yapılmış, anonim hale getirilen veriler yoluyla virüs bulaşma riski bulunan toplu yaşam yerleri harita üzerinde renk işaretlemeleriyle belirlenmiştir. İlgili mobil uygulama üzerindeki harita bilgilendirmesinde; tespit edilmiş korona virüs hastalarının ve temaslı/riskli kişilerin adreslerine göre oluşturulmuş yoğunluk haritası olduğu belirtilmiş, noktasal veri olmadığı ifade edilmiştir. Mobil uygulama içeriğinde bulunan “İhbarda Bulun” seçeneği tıklandığında, ihbarda bulunan ilgili kullanıcının kişisel verilerinin üçüncü şahıslarla paylaşılmayacağı belirtilmiş, devamındaki ihbar bölümünde herhangi bir kişisel veri girişini içeren bölüm tespit edilmemiştir. Sadece ihbara ilişkin adres detayı ve varsa ilgili alana ait fotoğraf istenmiştir.

“Hayat Eve Sığar” mobil uygulamasıyla kişisel sağlık verilerinin kullanılması, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nun “Özel Nitelikli Kişisel Verilerin İşlenme Şartları” başlıklı maddesine dayanarak işlenmiştir. İlgili maddede hükmüyle açık rıza aranmadan kamu sağlığının korunması, tedavi ve bakım hizmetlerinin yürütülmesi vb. amaçlar için kişisel sağlık verilerin işlendiğini söyleyebiliriz.

Sigortacılık Kurumu ve Kişisel Sağlık Verilerinin Paylaşımı

6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nun içeriğine bakıldığında her türlü sektörü ilgilendirmekle beraber, çalışma sahası ve konusu itibarıyla kişisel verilerin yoğun olarak işlendiği, toplandığı, paylaşıldığı bir sektör olan sigortacılık sektörü açısından da çok önem arz etmektedir. Sigorta sektörünün sağlık verileri olmadan çalışması, var olması pek olası değildir.

1982 Anayasası’nın 20.maddesinde belirtilen “Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir.” ifadesiyle, kişisel verilerin korunmasının önemi ve bu verileri işlemenin kişinin açık rızasıyla olabileceği gibi önemli hususlar hükme bağlanmıştır.

Sigortacılık sektöründe işlenen kişisel sağlık verileri, 6698 sayılı Kanun’da Özel Nitelikli Kişisel Veri olarak geçmektedir. Özel nitelikli verilerinin işlenmesinde dikkat edilmesi gereken önemli şartlar kanunda belirtilmiştir. Kişisel sağlık verilerinin kullanımı sadece sağlık sektöründe olmayıp sigortacılık sektöründe de çok önemli kullanım alanı bulunmaktadır. Özellikle hayat sigortası, kaza sigortası, hastalık sigortası gibi sigorta düzenlemelerinde kişisel sağlık verilerinin işlenmesi hayati önemdedir. Bu denli kritik sigortacılık faaliyetlerinde kişisel sağlık verilerinin işlenmesi ve poliçenin oluşturulmasıyla, sözleşme/poliçe kapsamında olabilecek herhangi bir olayda tazminat ödemeleri teminat altına alınmaktadır. Sigorta poliçeleri düzenlenirken kişisel sağlık verilerine dayalı risk değerlendirmesi, kritik hastalık teşhisinde öngörülen süreler gibi risk faktörleri değerlendirilmekte ve bu değerlendirmeler sağlık verilerine göre yapılmaktadır. “Hekim mesleki sorumluluk sigortalarında, tazminatlara konu olabilecek sorumlulukların, sağlık verileri olmadan değerlendirilmesi mümkün olmamaktadır.” (ÇETİN & ALPAY, 2020)

Kişisel sağlık verilerinin paylaşımında karşılaşılan sorunlardan biri de bazı Sigorta Acentelerinin müşterilerine ait kişisel verileri, müşterilerine herhangi bir aydınlatma yapmadan ve açık rızasını almadan reklam amacıyla herkese açık sosyal medya platformlarında paylaşmasıdır. 6698 sayılı kanunun 5.maddesinde belirtilen kişi verileri paylaşılırken kişinin “Açık Rıza” sınıarı aranması gerekmekte olup, yine aynı kanunun 12.maddesinde belirtilen “veri sorumlusunun, kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesini önlemek, kişisel verilere hukuka aykırı olarak erişilmesini önlemek ile kişisel verilerin muhafazasını sağlamak

⁸ Daha fazla bilgi için <https://covid19.saglik.gov.tr/> web adresine bakılabilir.

amacıyla uygun güvenlik düzeyini temin etmeye yönelik gerekli her türlü teknik ve idari tedbirleri almak zorunda olduğunun” dikkate alınması gerekmektedir.⁹

Kişisel Sağlık Verilerinin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi

6698 sayılı Kanununun 7.maddesinde; “kanun hükümlerine uygun olarak işlenmiş olmasına rağmen, işlenmesini gerektiren sebeplerin ortadan kalkması hâlinde kişisel veriler resen veya ilgili kişinin talebi üzerine veri sorumlusu tarafından silinir, yok edilir veya anonim hâle getirilir.” denilmektedir. Kişisel verilerin silinmesi işlemiyle birlikte ilgili kullanıcılar için kişisel veriler, hiçbir şekilde erişilemez ve tekrar kullanılamaz hale getirilmiştir. “Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Yönetmeliği” nin 4. maddesinde ilgili kullanıcı; “verilerin teknik olarak depolanması, korunması ve yedeklenmesinden sorumlu olan kişi ya da birim hariç olmak üzere veri sorumlusu organizasyonu içerisinde veya veri sorumlusundan aldığı yetki ve talimat doğrultusunda kişisel verileri işleyen kişiler” şeklinde ifade edilmiştir. Bu maddeye göre verileri depolayan, koruyan, yedeklenmesinden sorumlu kişiler, veri sorumlusunun gözetiminde olmak üzere veri silme işlemine tabi olan personelin haricinde tutulmuştur. Bir bakıma veri sorumlusu tarafından kişisel verilere ulaşan bazı birimlere/veri işleyen üçüncü kişilere veri aktarımı/ulaşımı kesilmiştir. Kişisel verilerin silinmesi veya yok edilmesi kavramı arasındaki fark da burada ortaya çıkmaktadır. Verilerin yok edilmesi süreci tüm birimleri kapsarken, verilerin silinmesi veri sorumlusunun gözetiminde belli veri işleyenlere veri aktarımının kesilmesi sürecidir. Yani verilerin silinmesi ilgili kullanıcıya göre şekillenmektedir.

Kişisel verilerin yok edilmesi; daha önce işlenmiş amacına ulaşmış kişisel verilerin hiçbir kimse tarafından erişilemez, ulaşılamaz ve geri döndürülemez hale getirilmesidir. Kişisel verileri yok etme sürecinde veriye ait tüm kopyalar tespit edilip silinir, kayıtlı olduğu cihaz bölümünün manyetik kısmı elden geçirilir ve üzerine yeni veri yazılır ya da fiziksel olarak yok edilir. Bunların dışında profesyonel çözümler olarak güvenilir özel veri silme programları da kullanılabilir.

Kişisel verilerin anonim hale getirilmesi; işlenmiş olan kişisel verilerin sahibinin verilerle ilişkili olma bağının yok edilmesidir. Kısaca ilgili kişinin kendi verisiyle bağı kalmaz ve verinin sahibi olduğu anlaşılmaz. Anonim hale getirilen kişisel veri hiçbir şekilde gerçek bir kişiyle eşleştirilme olasılığına sahip olmaz. Kalabalık içerisinde ayırt edilemez, tanımlanamaz. Eğer anonim hale getirilme işlemi sonrasında kişisel verinin kime ait olduğu anlaşılıyorsa bu veri anonim hale getirilmiş sayılmaz. Anonim hale getirilen veri artık kişisel veri niteliğinde olmadığından kanun hükümleri kapsamında değerlendirilemeyecektir. Örneğin Kovid 19 sürecinde Sağlık Bakanlığı tarafından oluşturulan HES programı vasıtasıyla toplanan kişisel sağlık verileri anonim hale getirilmiş, gerçek kişilerle bağı koparılmış, ilgili veri sahibinin kimlik bilgileri gibi belirleyici ve ayırt edici unsurlara rastlanılmamıştır. Her bölgenin harita üzerinde Kovid 19 bulaşma riskine göre alınan kişisel verilerle rengi değiştirilmiş ancak o bölgede kimlerin Kovid 19 pozitif olduğu program üzerinde 3. Kişilerce tespit edilememiştir.

“Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Hakkında Yönetmelik” 7.maddesine göre saklanma süreci; “kişisel verilerin silinmesi, yok edilmesi ve anonim hale getirilmesiyle ilgili yapılan bütün işlemler kayıt altına alınır ve söz konusu kayıtlar, diğer hukuki yükümlülükler hariç olmak üzere en az üç yıl süreyle saklanır.” şeklinde ifade edilmiştir.

Kişisel Verileri Koruma Kurulu Kararlarından Örnekler

Örnek 1-Kişisel Verileri Koruma Kurulu’nun 20/04/2021 tarihli ve 2021/407 sayılı Karar Özeti:

Kişisel Verileri Koruma Kurulu’na yapılan veri ihlali bildiriminde hastanede çalışan bir hekimin bazı hasta bilgilerinin kayıtlı olduğu dosyaları arşivden izinsiz olarak dışarı çıkardığı, çıkarılan bilgilerin arasında hastanın adı-soyadı , kimlik numaraları, cinsiyeti kan grubu, özel nitelikli kişisel sağlık verilerinin de olduğu tespit edilmiş, yapılan incelemede veri sorumlusunun ihlal sürecinde kişisel veri güvenliği faaliyetlerine iyi bir şekilde hazırlanmadığı veya takip edilmediği tespit edilmiştir.

Veri güvenliğine yönelik gerekli tedbirleri sağlayamayan veri sorumlusu hakkında 450.000 TL idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

Örnek 2-Kişisel Verileri Koruma Kurulu’nun 02/04/2020 tarihli ve 2020/255 sayılı Karar Özeti:

Veri sorumlusu ilgili okul tarafından, özel nitelikli kişisel sağlık verilerinin hukuka aykırı şekilde elde edildiği konulu şikâyet kurul tarafından incelenmiş; öğrencilere bir eğitim kurumunda CAS isimli test uygulandığı, bu test uygulanma sürecinde velinin açık rızasının alınmadığı, kanununun 12. maddesinde belirtilen unsurlardan veri güvenliğine ilişkin tedbirlerin alınmadığı tespit edilmiş olup ilgili veri sorumlusuna 50 bin TL para cezası uygulanmıştır. Hukuka aykırı elde edilen verilerin silinmesi, yok edilmesi, anonim hale getirilmesi, aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmesi talimatı da verilmiştir.

Örnek 3-Kişisel Verileri Koruma Kurulu’nun 18/02/2020 tarihli ve 2020/138 sayılı Karar Özeti:

İlgili kişi şikâyetinde; veri sorumlusu olan işverenin iş akdini feshettiğini, kendisinin özel nitelikli kişisel sağlık verilerinin mahkemenin talebi olmadan dosyaya konduğunu, bunu kişilik haklarının ihlali olduğunu belirtmiştir ve veri sorumlusu hakkında gerekli işlemlerin yapılmasını istemiştir. Dosya yargıya intikal ettiği için herhangi bir işlem tesis edilmemiştir.

Yukarıda bahsedilen kurul kararlarına bakıldığında dikkat edilen hususların; ilgili kişinin kişisel verileri işlenirken veri işleminin amaçlarına ve süresine yönelik aydınlatma yapıp yapılmadığı, ilgili kişinin açık rızasının olup olmadığı, özel nitelikli veri kapsamında olan kişisel sağlık verilerinin nasıl işlendiği, işlenirken kanun kapsamında idari ve teknik önlemlerin alınıp

⁹ Bu konuda gerekli şikâyetlere www.kvkk.gov.tr adresinden ulaşılabilir.

alınmadığı, veri sorumlularının kişisel veri güvenliğine yönelik görevlerini yapıp yapmadıkları gibi hususlar olduğu dikkat çekecektir.

AIHM Kararları

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Taraf Devletlerin hepsinin hukuk sistemlerinde sağlık verilerinin gizliliğine saygı, temel bir ilkedir. Bir hastanın özel hayatına saygı göstermekle beraber onun hekimlik mesleğine ve sağlık hizmetlerine güvenini sağlamak da çok önemli bir husustur. Tıbbi tedaviye ihtiyacı olan kişiler, böyle bir güven olmadan kişisel sağlık verilerini paylaşmaktan hatta tedavi olmaktan da vazgeçebilirler. Kendi sağlık durumlarının olduğu kadar bulaşıcı hastalık olması durumunda da toplum sağlığını tehlikeye atma durumları olabilir. Buradan hareket edilmek suretiyle bağlı olunan devlete ait ulusal hukuk, kişisel sağlık verilerinin yayılmasını ve ifşasını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "Özel ve Aile Hayatına Saygı" da bulunan teminatlarla uygun şekilde önleyecek ve güvence altına alacak tedbirleri almalıdır.¹⁰

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bir kişinin sağlığına ait verilerin uzun bir müddet boyunca toplanmasının ve arşivlenmesinin, bunların ifşası ve kişisel sağlık verilerinin en başta belirtilen toplanma amaçlarıyla alakasız amaçlar için kullanılması nedeniyle özel hayata saygı hakkına ölçüsüz bir müdahale teşkil ettiğine karar vermiştir (bir çalışanın askeri hizmetten muaf tutulmasının tıbbi gerekçelerinin işverene ifşası ile ilgili Surikov /Ukrayna kararı).¹¹

Bir hastanın kişisel sağlık verilerinin kişinin izni olmadan bir sağlık kuruluşu tarafından çok geniş bir çevreye, Sosyal Sigorta Ofisine ifşası, hastanın özel hayatına saygı hakkına müdahale oluşturmuştur.¹² Tıbbi verilerin tıbbi kuruluşlarca gazetecilere ve savcılık ofisine servis edilmesi ve bir hastanın tıbbi verilerinin tıbbi bakımın kalitesini takiple görevli bir kuruluş tarafından toplanması da özel hayata saygı hakkına bir müdahale niteliğinde görülmüştür (Mockutė /Litvanya, § 95).¹³ Bu davada ayrıca anne ile kızı arasındaki gergin ilişkiler nedeniyle başvuru annesine açıklanan bilgiler yönünden de Madde 8'e bir müdahale söz konusu olmuştur.

Özel hayat, bireylerin sağlık sorunlarının gizliliğini de kapsamaktadır. Finlandiya'da eşler AİDS (HIV) hastalığına yakalanmış, eşlerden birinin hakkında açılan soruşturma dosyasına, her ikisinin de sağlık raporlarına el konularak eklenmiştir. Mahkemeye başvuran kişinin eşi başka kişilere tecavüden yargılanmış ve suçlu bulunmuştur. Yargılama esnasında tecavüz ile suçlanan kişinin dosyası görülürken, başvuru olan kişinin kişisel sağlık verilerini paylaşmak istememesine rağmen HIV+ olduğu mahkemede ifşa olmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde görülen dava sonucunda başvuru kişinin kimliğinin ve kişisel sağlık verilerinin yerel mahkemece ifşa edilmesinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "Özel ve Aile Hayatına Saygı" maddesinin ihlali olduğuna karar vermiş ve başvurucuya tazminat olarak 160 bin Fin Markı para ödenmesine hükmetmiştir.¹⁴

Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışmada, "Kişisel Sağlık Verilerinin 6698 Sayılı Kanun Çerçevesinde Korunması" konusu işlenmiş, kişisel veri ve kişisel verinin korunmasında dikkat edilecek hususlar genel hatlarıyla anlatılmıştır.

Günümüz 21. yüzyılda bilişim teknolojilerinin olağanüstü gelişmesiyle beraber veri aktarım hızının artması bilgi erişimine kolaylık sağlamış ve kişilerin bilgilere ulaşmalarında yeni paydaşlar ortaya çıkmıştır. Oluşan bu sanal dünyanın en büyük yardımcıları olan, programlar...

Programlar, veri işleminin otomatik veya kısmen otomatik olan kısmında veri sorumlusu, veri işleyen ve kişisel verileri işleme faaliyetleri arasında köprü görevi görmeye başlamıştır. Hayatı kolaylaştıran bu uygulamalar kişisel verilerin kayıt altına alınması, depolanması, işlenmesi, aktarılması, değiştirilmesi gibi pek çok işlevi görmektedir. Gelişen teknolojiyle beraber programların ve veri kayıt cihazlarının boyutları küçülmüş ancak depolama ve veri işleme kapasiteleri artmıştır. Şu an da hemen hemen her insanın en büyük yardımcısı haline gelen akıllı cep telefonları, tablet ve bilgisayarlar veri işleme elemanlarının bir parçası haline gelmiştir. Akıllı cep telefonlarında kullanılan veri kayıt ve işleme programları, insanların pek çok işini yapmaktadır. Örneğin ilgili kişi bu cep uygulamaları sayesinde pizza siparişi verebilmekte, sağlık kuruluşundan randevu alabilmekte veya günlük spor programlarını kayıt altına alabilmektedir. Elektrik faturası ödeyebilmekte, bankamatikten para çekebilme veya apartman aidatları ile ilgili bir sıkıntıyı bu programlar üzerinde site yönetimine iletebilmektedir. Bu programları kullanan sayısıyla birlikte işlenen verilerin orantılı hesaplamasında devasa veri işleme faaliyetlerinin olduğu ve kaydedilen devasa kişisel verinin bulutlar aracılığıyla depolandığı görülecektir.

Kişisel verilerin hassas veri sınıfında olan kişisel sağlık verileri akıllı cep uygulamaları, bilgisayar uygulamaları veya farklı benzer uygulamalar/programlar aracılığıyla işlenmektedir. Kişisel sağlık verisini kullanan pek çok kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Kişisel sağlık verileri, kişinin en gizli bilgilerin bulunduğu mahremiyet alanlarıdır. Dolayısıyla bu alanlara dair çalışma yapan kurum ve kuruluşların ya da diğer bir tabirle veri sorumlularının dikkat etmesi gerekli hususlar, ulusal kanun ve çeşitli yasal düzenlemelerde ve uluslararası sözleşmelerde /belgelerde bahsedilmiştir.

¹⁰ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 8 Rehberi Özel Hayata Ve Aile Hayatına, Konuta Ve Haberleşmeye Saygı Hakkı

¹¹ <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-170462%22%5D%7D> adresinden daha fazla bilgi edinilebilir.

¹² <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58177%22%5D%7D> adresinden daha fazla bilgi edinilebilir.

¹³ <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58033%22%5D%7D> adresinden daha fazla bilgi edinilebilir.

¹⁴ AIHM, "Z/Finlandiya Davası, Başvuru Numarası: 22009/93,1997", Çeviren: Özgür AKIŞOĞLU

Veri sorumluları veri işleme faaliyetleri yaparken çeşitli program cep uygulamaları kullanabilirler. Örneğin; günümüzde küresel salgın kovid19 nedeniyle Sağlık Bakanlığı'nın uygulamaya koyduğu HES (Hayata Eve Sığar) programı gibi. Bu gibi uygulamalar kişisel sağlık verileri açısından girilen verileri kayıt altına almakta, depolamakta, işlemekte ve kaydetmektedir. Girilen verilerin çokluğuyla birlikte ihtiyaca göre veriler anonim halde kullanıma sunulmaktadır. Yine "Hayat Eve Sığar" uygulamasında bulunduğunuz konumun verileri programlar/veri sorumlusuyla paylaşılırken, bulunduğunuz konumda olan ve kovid19 bulaşmış olan kişilerin anonim bilgileri anonim olarak haritada gösterilebilmekte, kovid19 vakalarının sıklığı ve tehlikesine göre haritanın bölgesel rengi değişebilmektedir.

Cep uygulamalarında bulunan "adım sayar" gibi kişisel sağlık programları da kişisel sağlık verilerini işleyen benzer programlardır. Bu programlarda atılan adımlar hesaplanmakta, eğer spor yapılmak isteniyorsa program, spor koçluğu yapmaktadır. Yakılan kalori, yenilen yiyecekler kaydedilebilmekte, alınan mesafe harita üzerinde işaretlenmekte ve bunlardan elde edilen kişisel sağlık verilerinden haftalık değerlendirme raporu ilgili kişiyle paylaşılmaktadır. Küresel ölçekte olan programların veri işleme veya kayıt kapasiteleri, kullandığı verileri kimlerle paylaştığı gibi önemli unsurların program kullanımına başlanmadan önce onaylanan aydınlatma sözleşmesinin metninde belirtilmesi gereklidir.

Sigortacılık faaliyetinde bulunan kamu veya özel işletmeler kişisel sağlık verilerini kullanan kuruluşlardan bir diğeridir. Bu kuruluşlar kişisel sağlık verilerine ulaşmakta ve buna göre sigorta düzenlemeleri yapmaktadırlar. Örneğin sağlık sigortası düzenlenirken kişinin kanser olup olmadığının tespit edilip ona göre hayat sigortasının düzenlenmesi gibi.

6698 sayılı Kanunda kişisel veri türlerinden hassas veri olarak belirtilen Kişisel Sağlık Verileri işlenirken, ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelere veri sorumluları ve veri işleyen gerçek ve tüzel kişilerin uyması zorunludur. Kanunda bahsedildiği üzere verilerin işlenmesi sürecinde veri sorumlusunun ilgili açıklık, şeffaf olma, kanunilik gibi ilkelere uyması gerekmektedir. Kişisel veriler sadece belirli, açık ve meşru amaçlar için işlenmeli ve işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olmalı, amacı dışında veriler işlenmemelidir. Kişisel sağlık verisi işlenecek olan ilgili kişinin veri işleme faaliyetinin amacı, süresi gibi unsurlar belirtilerek aydınlatılması, bu faaliyetlerin açık rızasının alınarak yapılması, veri işleme faaliyetinde belirlenen amaçlar doğrultusunda sadece en az bilgiyle faaliyetin tamamlanması gerekmektedir. Amacına ulaşmış ve işlenmesi tamamlanan verileri silinmeli, yok edilmeli veya anonim hale getirilmelidir. Veri sorumluları ve veri işleyenler hukuksal bütün kurallara uymalı, kişisel verileri işlenen ilgili kişiye, geri dönülmez zararlara neden olacak davranışlardan kaçınmalıdır. Kişisel sağlık verileri işlenirken mahremiyet ilkesine ayrıca dikkat edilmelidir. Bunların dışında teknik ve idari olarak tedbirler alınmalı, ilgili kişinin sağlık verileri başta olmak üzere her türlü kişisel verisi üçüncü kişilerin eline geçmemelidir. Küresel dünyanın yeni saldırı metodlarından biri olan siber saldırılarda bu verilerin ele geçirilmesinin engellenmesine yönelik tedbirler alınmalıdır. Bu gibi hukuksuz durumlar için yaptırımlar/cezalar kanunilik ilkesi çerçevesinde uygulanmalıdır.

Kaynakça

- Akıncı, A. N. (2017, Haziran). Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün Getirdiği Yenilikler Ve Türk Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi Çalışma Raporu - 6. Ankara: T.C.Kalkınma Bakanlığı İktisadi Sektörler Ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.
- Avrupa Birliği. (2018). Genel Veri Koruma Tüzüğü.
- Avrupa Konseyi. (2019, Nisan). Sözleşme Madde 8 Rehberi – Özel Hayata Ve Aile Hayatına Saygı Hakkı.
- Çetin, P. D., & Alpay, S. (2020). Türk Sigorta Sektöründe Kişisel Veriler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi*, 81-94.
- Diñç, G. (2006). *Sorularla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*. Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Durmuş, D. V. (2020). Kişisel Sağlık Verilerinin Korunmasında İdarenin Hukuki Sorumluluğu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 67-76.
- Elektronik Haberleşme Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi Ve Gizliliğinin Korunması Hakkında Yönetmelik. (2013).
- Emre, İ. (2020). Deneme. *Türk Dili*, 24-28.
- İzgi, M. C. (2014). Mahremiyet Kavramı Bağlamında Kişisel Sağlık Verileri. *Türkiye Biyoetik Dergisi*, 25-37.
- Kişisel Sağlık Verileri Çalışma Grubu. (2020). *Covid-19 Önlemleri Kapsamında Sağlık Bakanlığı Tarafından Kullanılması İstenen Cep Telefonu Uygulamalarının Kişisel Verilerin Korunması Bağlamında Değerlendirilmesine İlişkin Rapor*.
- Kişisel Verileri Koruma Kurumu. (2018). 100 Soruda Kişisel Verilerin Korunması Kanunu. Ankara.
- Kişisel Verileri Koruma Kurumu. Kişisel Verilerin İşlenmesine İlişkin Temel İlkeler. Ankara.
- Kişisel Verilerin Korunması Kanunu. (2016). 6698.
- Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi Veya Anonim Hale Getirilmesi Hakkında Yönetmelik. (2016).
- Kvkk. (2018). Kişisel Veri Güvenliği Rehberi (Teknik Ve İdari Tedbirler). Ankara.

- Orak, B. (2019). Kişisel Sağlık Verilerinin Korunması. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sağlık Bakanlığı. (2018). Hasta Hakları Yönetmeliği.
- Sağlık Bakanlığı. (2018). Kişisel Sağlık Verileri Hakkında Yönetmelik.
- Şen, P. D. (2009). Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısının Anayasa Ve Türk Ceza Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *İstanbul Barosu Dergisi*, 1197-1214.
- Yüksel, G. (2019). Kişisel Sağlık Verilerinin Hukuki Korunması. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 1-10.